

ditionen maa foretage alle de i Overslaget nævnte Anskaffelser i Finantsaaret 1890—91, naar den skal kunne afgaa herfra i Foraaret 1891, vil hele den

kalkulerede Udgift kunne fordeles paa 3 Aar, nemlig paa 1890, 1891 og 1892, med et aarligt Beløb af 60,000 Kr.“

Om Østgrønlandernes Rejser og deres Fremtidsudsigter.

Af V. Garde, Premierløjtnant i Flaaden.

Foruden Grønlands Vestkyst fra Kap Farvel til omtrent $74\frac{1}{2}^{\circ}$ N. Br. regnes, som bekjendt, ogsaa Grønlands Østkyst fra Kap Farvel til 66° N. Br. som staaende under dansk Overhøjhed. Medens Vestkystens c. 10,000 Eskimoer staa i et ganske ejendommeligt Forhold til Danmark, idet de i enkelte Retninger ere fuldstændig afhængige af Moderlandet, medens det danske Herredømme i andre Retninger mere maa betragtes som et Slags Protektorat, er Østkystens Befolkning endnu fuldstændig fri, af den simple Grund, at de Vanskeligheder, der hidtil have frembudt sig ved at give sig nærmere i Lag med Østkysten, langt have overgaaet de mulige Goder, en Kolonisation kunde bringe. Taler man imidlertid om Højhedsret over denne Del af Landet, maa man vel ogsaa betragte dets Beboere som staaende under sig, og til vore Medbrødre under den danske Krone maa vi da regne Østgrønlands Beboere — en lille Samling Mennesker, hvoraf Størsteparten staaer de gamle Stenalderfolk saa nær, at Brugen af Jærn først i de senere Aar er bleven almindelig hos dem.

Østgrønlands Befolkning bestod, da den danske Konebaadsexpedition under Kaptajn Holms Ledelse for 5—6 Aar siden undersøgte Landet, af 400 Mennesker med Hovedopholdssted i Angmagsalik-Distriktet paa $65\frac{3}{4}^{\circ}$ N. Br. (se Kaartet til Doctor Nansens Beretning i dette Tidsskrifts 10de Bind, Hefte III—IV, 1889), og halvandet Hundrede Mennesker fordelte over Strækningen Igdoluarsuk—Tingmiarmiut. Mellem Kap Farvel og Tingmiarmiut ($62\frac{3}{4}^{\circ}$ N. Br.), en Strækning paa 50 Mil, og mellem Igdoluarsuk og den sydligste Boplads i Angmagsalik-Distriktet, en Strækning paa 35 Mil, er Kysten ubeboet, og det Samme synes at være Tilfældet med Kysten nordfor Angmagsalik-Distrikt. Vel fandt den engelske Rejsende Clavering i 1823 en enkelt, lille Eskimostamme højt oppe paa Østkysten, omtrent paa 74° N. Br., men, skjønt Kysten flere Gange senere har været besøgt, og man har søgt efter Eskimoer, har man ingen fundet, og den rime-

ligste Antagelse synes næsten at være, at Stammen efterhaanden er uddød. Anskuelserne ere imidlertid delte herom; Løjtnant Ryder, der jo forhaabentlig om et Aar skal gjøre disse Egne til Gjenstand for en grundig Undersøgelse, har ikke opgivet Haabet om at finde denne fuldstændig isolerede Stamme, og maatte det lykkes ham, vilde det sikkerlig være af den allerstørste Interesse.

Vi vende os imidlertid fra denne for en stor Del endnu fuldstændig ukjendte nordlige Østkyst til den sydligere Del for dér at dvæle ved enkelte ret ejendommelige Forhold.

Naar man rejser langs Grønlands sydlige Østkyst og kikker lidt indenfor i de talrige og paa vilde Naturskønheder saa rige Fjorde, opdager man snart, at den majestætiske Ensomhed, der nu hviler over udstrakte Strækninger af Kysten, og som for det overfladiske Blik synes at have maattet herske dér i umindelige Tider, i Virkeligheden er af langt yngre Dato. Adskillige af de smaa græsbevoxede Pletter, man passerer — og der er flere af dem, end man efter Kystens stränge Hovedfysiognomi skulde vente at træffe — kunne nemlig opvise gamle Hustomter og Begravelsespladser af eskimoisk Oprindelse, hvilke vidne om, at der langs den største Del af Østkysten har hersket et Liv som det, man nu kun træffer paa de tættest befolkede Strøg af den. Blader man de gamle Beretninger om Østgrønland igjennem, finder man ligeledes i dem Vidnesbyrd om et ganske anderledes Liv paa Østkysten i gamle Dage end nu, enten Beskrivelserne saa hidrøre fra de ganske faa Evropæere, som have færdedes her, eller fra Østlændinger, der under deres Besøg paa den sydligste Vestkyst paa Evropæernes Opfordring have fortalt om deres Lands Mærkværdigheder. Den forsvundne Befolkning er imidlertid ikke uddød, men Rygterne om de lykkeligere Livsvilkaar paa den koloniserede Vestkyst have bevæget den til at vende Fædrenekysten Ryggen og udvandre til Vestkysten for snart derefter at give sig Kristendommen

og de europæiske Civilisationsforsøg i Vold. I en lang Aarrække er Østkystens Befolkning bleven tyndere og tyndere, og faaer Udviklingen Lov til at gaa sin rolige Gang, er den Dag vel ikke saa fjærn, da Grønlands udstrakte Østkyst ligger øde og mennesketom fra Kap Farvel op til det nordligste Punkt, hvor fast Land endnu er set paa denne Klode.

Skjønt Aarsagen til Østgrønlandernes Udvandring synes saa let at paavise, da det er indlysende, at den vilde Hedning ikke i Længden kan modstaa de Fristelser, Civilisationen udsætter ham for, saa har den dog ogsaa en dybere Grund, som er Skyld i, at Udvandringen er foregaaet saa hurtig, som det har været Tilfældet. Jeg sigter her til den Eskimoerne medfødte Trang til et omflakkende Liv, der nødvendigvis maa være et af de mest fremtrædende Træk hos ethvert Jagtfolk og navnlig hos et Folk, der lever under saa haarde Livsbetingelser som Eskimoerne. Denne Trang har spredt dem fra deres oprindelige Hjemstavn i Amerika eller Asien — hvor man nu vil søge den — ud over største Delen af arktisk Amerika fra Beringstrædet til Smiths Sund og derfra over en saa stor Del af Grønland, at hvorsomhelst den civiliserede Rejsende hidtil har sat sin Fod i dette udstrakte Polarland, har han fundet Ruiner og Levninger fra dette sejlivede Folk, der har forstaaet at trodse og overvinde de Vanskeligheder, som den med alle Nutidens Hjælpemidler udrustede hvide Mand har maattet bukke under for. Ja, meget synes endog at antyde, at Eskimoerne i fordums Dage have løst den Opgave, som den Dag idag maa staa som en af de smukkeste for arktiske Rejsende: Passagen nordom Grønland. Opgagelsen af Clavering-Eskimoerne, af de mange Eskimolevninger højt oppe paa Grønlands Øst- og Nordvestkyst, de langt større Anstrængelser, Livsopholdet kræver paa Østkysten end paa Vestkysten og flere andre Grunde tale imod, at Østgrønland er blevet befolket ved Indvandring fra Vestgrønland søndenom Kap Farvel, men for en Indvandring nordenom Grønland*).

Denne Trang til evig Omflakken eksisterer endnu hos Østgrønlands Beboere saa levende som hos nogen anden Eskimostamme. Naar den lange, barske Vinter er slidt igjennem, og Solen bryder frem med Kraft og Varme, naar Snepurven flyver kvidrende omkring, og det Grønne begynder at titte frem gennem Snedækket, da føles Sommeren med en saa betagende Magt i

*) At den allerstørste Del af Vestgrønland derimod er bleven befolket ved en direkte Indvandring fra Smith Sund sydefter, synes mig utvivlsomt.

Grønland, at hver den, som kan, maa afsted, ud til Afvexling, til muntert Friluftsliv med rig Fangst, fyldte Gryder og frem for alt til Sorgløshed og Glæde ovenpaa Vinterens mange og haarde Savn. Hver Grønlander, som raader over Hus, Telt, Baad og Redskaber, rydder da Vinterboligen, bryder Vinduerne og ofte Taget ned for at skaffe Luft og Lys ind i den lille tillukkede Hytte, der hele Vinteren har ydet ham og hans Læ mod de rasende Snestorme, men som saa til Gjengjæld rigtignok ikke har kjendt til et aabent Vindue eller Rengjøring af nogensomhelst Art siden den foregaaende Sommer; den nybetrukne Skindbaad sættes i Vandet, hele Familien og alle Ejdendene puttes i det lille Fartøj, og afsted gaaer det til de muntre Sommerpladser, snart ind i Fjordene, snart ud til Yderøerne, hvor nu den bedste Fangst vinker. Her træffer man saa Slægt og Venner fra andre Bopladser, driver Fangsten sammen med dem og forkorter de lange Sommernætter med Leg og Trommedans, indtil Efteraaret og Vinteren begynder at melde sig; da drager man atter hver til sit og begynder atter den haarde Kamp for Tilværelsen.

Gjennem disse Sommerudflugter bevarer Østgrønlander sin Livslyst, Livlighed og Aandsfriskhed, der ellers gennem det afsondrede, ensformige Liv den lange, mørke Vinter igjennem maatte gaa fuldstændig tilgrunde; herfra henter man Stof til Samtalerne i de lange Vinteraftener; her hente de unge Mænd ofte deres Koner, og endelig spille Sommerrejserne en overordentlig stor Rolle i en anden Retning, og det er som Handelsekspeditioner.

Ligesom Grønlanderen nemlig elsker Afvexling i Opholdssted, saaledes elsker han Afvexling i sine Ejdendele i saa høj Grad, at han til sine Tider kan bringes til at slutte fuldstændig meningsløse Handler, blot fordi hans Trang til at komme i Besiddelse af det Nye ikke lader sig betvinge. Har han paa den anden Side selv det Atraaede i Eje og til Salg, da skal han vel vide at holde sig skadesløs, og ligesaa lidt som Skriftens Bud: „Elsk Næsten som Dig selv“ egentlig kan siges at overholdes i vore civiliserede Lande, ligesaa lidt kan man naturligvis vente, at den med Skriften ukjendte Beboer af Grønlands Østkyst skulde gjøre det. Nej, der boer en Handelsaand i disse Mennesker, som man vanskelig gjør sig noget Begreb om! Den civiliserede Rejsende, der jo maa føle sig som noget Mere blandt saadanne Mennesker, end han maaske er agtet for i sit Hjem, er saa tilbøjelig til at tro, det er en skyldig Tribut til hans Storhed, der aflægges, naar de Vilde ved hans Ankomst til

deres Bopladser komme ham imøde med allehaande Gaver, det være sig enten Fødemidler eller mere kostbare Sager, men han gjør sig da skyldig i en stor Vildfarelse! Den rigtige, af Civilisationen upaavirkede Grønlander kjender slet ikke Begrebet „Gave“! „Noget for Noget“, det er derimod et Begreb, han kjender, og den erfarne Rejsende véd ogsaa, at naar han har modtaget de ham skjænkede Gaver, saa kommer Turen til ham at være „den ædle Giver“. Først Tuskhandskassen er kommen frem, dens Mærkværdigheder krammede ud, og enhver af de ædelmodige Givere har modtaget en lille Erindring, forsvinde de ikke fra hans Telt, og alle deres mærkværdige Forespørgsler og Meddelelser ere kun sindrige Omskrivninger for deres hemmelige Ønsker.

Det er dog ikke alene den ligefremme Lyst til at skifte Ejendele, der bringer Østlænderne til at forlade Hjemmet og give sig ud paa lange Handelsrejser. Brugen af Jærn til Vaaben og Værktøj har i lang Tid været almindelig blandt de sydligste Østlænder og er nu ogsaa naaet frem til de nordligere, og for at komme i Besiddelse af denne efterhaanden uundværlige Artikel og de i de seneste Aar mere og mere anvendte Skydevaaben, er man nødsaget til at søge de Steder, hvor man kan skaffe sig dem.

Den sydligste Vestkyst har altid været det Marked, hvorfra Østlænderne hentede deres europæiske Artikler, thi medens Vestkystens Grønlandere, lige siden Evropæernes Hvalfangst i Davisstrædet og den danske Kolonisation begyndte i den første Halvdel af forrige Aarhundrede, have staaet i en nogenlunde jævn Handelsforbindelse med Evropæerne, have Østgrønlanderne været afskaarne herfra paa Grund af deres Lands Utilgængelighed for Skibe. Vilde Østlænderne nu nyde godt af de europæiske Handelsartikler, maatte de søge Samkvem med Vestlænderne, og paa den Maade udvikledes en jævn Tuskhandel, hvori de sydligst boende Østlænder dannede Mellemlæddet mellem Øst- og Vestkystens Befolkning. Saalænge dette Mellemlæddet eksisterede, kunde Alt jo gaa ganske godt; Varerne steg naturligvis svært i Pris, efterhaanden som de vandrede op langs Østkysten, men Østlænderne behøvede dog ikke at udstrække deres Rejser over uforholdsmæssig lange Strækninger og Tidsrum.

Anderledes gik det, da de danske Handelsstationer nærmede sig Kap Farvel. Danske, men navnlig herrnhutske Missionærer gjorde ikke uden Resultat deres Bedste for at drage Grønlanderne sammen til Missionspladserne eller disses nærmeste Nabolag; den lette Adgang til Handel lokkede de tidligere mere spredte

Grønlandere til at rykke sammen og slaa sig ned ved Handelsstationerne, og det varede ikke længe, før de sydligste Østlænder gave efter for Fristelsen, forlod Østkysten og bosatte sig paa Vestkysten. Alle rede 12 Aar efter den tyske Missionsstation Friedrichsthals Oprettelse var der saaledes ved den døbt ikke mindre end 378 Østlænder*) eller, man kan gjerne sige, næsten hele den Befolkning, der tidligere dannede Mellemlæddet mellem den sydlige Vestkyst og de nordligere boende Østlænder. Under saadanne Forhold bleve Vilkaarene for Østlændernes Handel vanskeligere og vanskeligere, indtil de naaede den Yderlighed, som man træffer nu i vore Dage, hvor en Østlænder for at indhandle de Varer, der allerede ere begyndte at blive Nødvendighedsgjenstande for ham, maa foretage aarelange Rejser langs en barsk, ubeboet Kyststrækning. Med den Sejhed, der overhovedet har sat Eskimoerne istand til at optage Kampen med den haarde, arktiske Natur, holder imidlertid endnu den sidste større Eskimostamme paa Østkysten — Angmagsalikkerne — og de faa endnu mere spredte Østlænder paa den mellemste Del af Kysten ved deres Hjemstavn, skjønt Fristelsen til at give tabt og følge deres Landsmænds Exempel sikkert er stor for dem. Med en aldeles beundringsværdig Taalmodighed forotage de deres lange, farefulde Handelsrejser for at naa de Steder, hvor de kunne blive af med deres opsparede Varer til en ringe Pris og for at faa et Glimt af de forunderlige Evropæere med deres ligesaa forunderlige Sager at se. Det er drøje Betingelser, og man maa i Sandhed beundre, at der endnu er Kraft nok hos disse Mennesker til at vende Fristelserne Ryggen og atter tage fat paa den majsommelige Hjemrejse.

Disse Østlænderes Rejser give et saa godt Begreb om den Udholdenhed og Nøjsomhed, som den af Civilisationen uberørte Grønlander er i Besiddelse af, at de fortjene en lidt nærmere Omtale. Ved en lidt nærmere Betragtning af, hvad Østgrønlanderne præstere den Dag idag i Retning af Rejser, forstaaer man ogsaa bedre, hvordan de i fordums Dage have været istand til at foretage deres storartede Expeditioner i Egne, som det senere har kostet Videnskaben store Kapitaler, mange Menneskeliv og Skibe at udforske.

Afstanden mellem Angmagsalik og den sydligste Handelsstation paa Vestkysten „Pamiagdlok“ er langs Kysten omtrent 110 Mil. Kysten er alle Vegne bjærgfuld og mange Steder meget brat med Højder paa indtil 5000 Fod. For et overfladisk Blik synes al

*) „Meddelelser om Grønland“, 10. Hefte, Side 202.

Vegetation og al Mulighed for menneskelig Bebyggelse som banlyst herfra, thi Polarstrømmens mægtige Ismasser ligge hele den Tid af Aaret, hvor Solen med sin større Magt skulde fremme alt Liv og Væxt, som en kold, klam Arm om Kysten; trykker Temperaturen ned og bringer Taage og raat Klima med sig. Hvor den bratte Fjældvæg standser Havisen, begynder den mægtige Indlandsis, der som en oversvømmende Masse breder sig gennem Dalstrøg og over Lavninger, og var der ikke langs Grønlands Kyster høje, dominerende Fjældmasser, der tilraabe Indlandsisen deres „Holdt!“ da skulde sikkert snart hele Grønland være dækket under Isen. Nu maa Indlandsisen nøjes med at bore sig frem, hvor den finder den mindste Chance, og hvor man end færdes paa Grønlands Østkyst, mindes man af talrige Isbræer og Masser af Isfælde om Indlandsisens storartede Magt. Trods al denne Is og Sne, trods Kystens barske, golde Udseende, have de faa Botanikere, der have gjæstet Østkysten dog kunnet konstatere en ret anselig Vegetation — alene omtr. halvtredie Hundrede højere Plantearter — og, som ovenfor berørt, finder man ved nærmere Eftersyn adskillige ret frodige, smaa Pletter, hvor man paa længere Afstand ventede at se den golde Fjældvæg falde brat ned i Havet.

Disse Oaser ere Østgrønlandernes Milepæle paa deres lange Rejser; ved dem finder man gode Teltpladser, Bær og af og til Kvanner til at læske Tungen paa; de betydeligere af dem have Navn, da her har boet Mennesker i gamle Dage, og disse Navne ere kjendte langt op ad Kysten. Afstanden mellem dem regnes i Dagsrejser, idet en Dagsrejse er den Strækning, man under gunstige Omstændigheder kan tilbagelægge paa én Dag med den almindelige, omtr. 25 Fod lange, fladbundede Skindbaad — den saakaldte Konebaad. Ihvorvel denne Længdeenhed brugt til Afstandsbestemmelse naturligvis ikke kan give fuldt paalidelige Resultater, undres man dog over den Overensstemmelse, der kan være i dem. Dagsrejsen er efter Kaptajn Holms Opgivelse mellem 5 og 7 Mil, men man maa derfor ingenlunde tro, at Østlænderne paa deres Rejser som Regel tilbagelægge denne Distance daglig. For det Første har man saa uhyre sjælden de gunstige Omstændigheder, for det Andet betinges den virkelige Dagsrejse meget af, hvor man befinder sig, om man er i Nærheden af eller snart kan vente at naa en god Teltplads og ofte af aldeles pludselige Luner hos de Rejsende.

En Handelsrejse til Vestkysten maa, skulde man synes, være en temmelig alvorlig Sag for en Øst-

lænding. Alt, hvad han paa den lange Vej har at sætte imod de svære Ismasser, er den lille Skindbaad, fyldt med hele hans jordiske Ejendom! Et lille Uheld, en fejlagtig Manøvre i Isen, en pludselig opkommende Storm, en Kalvning eller Nedstyrtning fra et nærliggende Isfjæld er tilstrækkelig til at berede Baad, Besætning og Indhold den visse Undergang, og, bortset fra alt dette, er det dog noget ukjendt og for Folk med Østlændernes Begreber noget hemmelighedsfuldt, de give sig i Lag med. Ikke desto mindre synes det, som om Østlænderne vove sig afsted med en forbavsende Sorgløshed og Letsindighed. For Angmagsalikkernes Vedkommende ere de lange Rejser helt ned til Kap Farvel ganske vist først begyndte i den sidste halve Snæs Aar, men der er al mulig Udsigt til, at Trangen til Skydevaaben og Ammunition vil vedligeholde Forbindelsen*).

Det, der væsentligst afgjør, naar en Østlænding kan foretage en saadan Rejse, er Antallet af Bjørneskind, han har paa Lager; Bjørneskind er nemlig den eneste vigtige Handelsartikel fra Østkysten, og uden den kan Rejsen saa godt som intet Udbytte give; af mindre Skind skal der nemlig altfor mange til, før Salget af dem kan indbringe noget klækkeligt, og da Østlænderne ikke selv kunne undvære ret mange Sælskind, have disse ingen videre Betydning som Handelsvare. Hvad man har af overflødige Skind tages imidlertid med, navnlig Ræveskind og Skindene af den spraglede Sæl, og desuden faaer man af Naboer og Bekjendte Kommissjoner med. Hvad det ogsaa gjælder om, er at have en stor Familie, saa man kan sikre sig flinke Roersker og Fangere til Turen. Er Ejermanden selv for gammel eller af anden Grund forhindret fra at rejse, sender han en yngre Mand af Familien afsted som Leder af Expeditionen, medens han maaske selv lægger Baad og Telt til. Provianderingen er ikke saa omstændelig og kræver ikke saa mange Forberedelser, som naar vi Evropæere skulle foretage en arktisk Expedition. Vore Konserver erstattes af noget tørret Sælhundekjød og en Pose Spæk, men forresten er denne Forsyning ikke rigeligere, end at den er opspist i Løbet af ganske kort Tid. Expeditionens øvrige Udrustning afhænger i høj Grad af, om det er Baad- og Teltjeren selv eller hans Kommissjonær, der rejser. I første Tilfælde er det i Reglen

* For 1883 vides kun 1 Angmagsalikker at være kommen til Vestkysten; han kom dertil med en Baad fra den mellemste Del af Østkysten. I 1883 ankom den første Baad fra Angmagsalik-Distriktet til Vestkysten for at handle.

en velstaaende Mand, og da alt, hvad han ejer af Klæder, Husgeraad og Vaaben tages med, kan Udrustningen i saa Tilfælde være temmelig stor, ligesom hele Baadens Bygning og Skindbetræk gjør Indtryk af Soliditet og Omhu. I sidste Tilfælde kan det hændes, at hele Udrustningen er saa tarvelig, at man maa undres over, at de Rejsende nogensinde naa deres Bestemmelsessted og ikke dø af Kulde og Sult eller omkomme ynkeligen paa anden Maade undervejs. Da man saa den Baad, som har Nansen og Sverdrup fra Ameralikfjordens Bund til Kolonien Godthaab, da undredes man med Rette over Bygmestrenes Genialitet og over Modet hos de Mænd, der betroede deres Liv til det skrøbelige Fartøj paa den 20 Mil lange Rejse, men, naar man ser de Baade, hvormed de fattigere Østlændinger vove sig paa ikke 20, men 100 Mil lange Rejser og ikke ad forholdsvis beskyttede, indre Fjordfarvande, men langs den yderste, bratte Kystlinje, hvor enten Polarisen lægger tusinde Hindringer i Vejen, eller, naar den er borte, det aabne Atlanterhavs Dønninger rulle, da er Ens Forbavselse ikke mindre. Ganske vist ere Østlændingerne voxede op med disse Baade og vante til i dem og Kajakkerne at se deres eneste Befordringsmiddel over Vandet, men Læserne kunne tro, at man føler en underlig Blanding af Medynk og Beundring, naar man ser nogle gamle, sammensyede, hullede og atter lappede Sælhundeskind spændte ud over et sammenbundet, tyndt Pindestativ, danne en hel Families og alle dens Ejendoles eneste Beskyttelse mod alle de Farer, hvorimod den civiliserede Rejsende væbner sig ved at bygge kraftige, solide Baade.

Ligesaa jammerlige som Baadene kunne være, kan man finde de Rejsendes Telte og Paaklædning, men ihvorvel det naturligvis ofte er i Mangel af hele, ordentlige Klæder, at man gaaer og fryser i Laserne, maa man dog ikke altid dømme Familiens Formuesomstændigheder herefter, thi som Regel bruger man paa Rejserne sine daarligste Klæder. Hele Husstanden deltager i Rejsen; er det en velstaaende Mand med en større Familie, kan Husfruen indtage en Særstilling, og, tronende i Midten af alle Ejendelene, ses hun agter i Baaden, ofte med den mindste Arving i Hætten paa Ryggen; kniber det derimod med Roersker, maa hun tage en Aare med, men det gjør for saa vidt ikke saa meget, thi den Lille paa Ryggen sover saa rart under den idelig vuggende Bevægelse, som Moderens Roning medfører. Husfaderen sidder ved Styreaaren agter i Baaden; hans Kajak hales op i den, og fra sit ophøjede Stade paa Lønningen agter leder han det lille Fartøj gjennem

de smaa Kanaler, som dannes i Drivisen, naar denne er nogenlunde spredt.

Rejserne begynde sjælden før Midsommerdage, naar man har nogenlunde Sikkerhed for, at den faste Vinteris er brudt op mellem Øer og Skjær; men saa gaaer da Farten for sig, helst naturligvis i Folgeskab med andre, men kan det ikke naaes, er man heller ikke bange for at rejse ene. De til Husstanden hørende unge Mænd gjøre Rejsen i deres Kajaker, og af dem afhænger egentlig hele Expeditionens Skjæbne, thi de skulle ernære den lille Flok ved deres Fangst. De danne desuden en Slags letbevægelig Eskorte for Konebaaden; snart ere de foran for at finde eller bane Passage mellem Isskodserne, snart ere de ude i Isen paa Jagt efter en Sælhund, og snart ere de helt forsvundne for langt om længe at komme tilsynse belæssede med Kvanner eller andre Herligheder til Roerskerne; de ere altid paafærde eller klare til at fare afsted med korteste Varsel; deres skarpe Øje opdager altid Et eller Andet, det er Umagen værd at kile afsted efter, og man ser dem derfor kun sjælden i Konebaadens umiddelbare Nærhed. Den maa som Regel skjøtte sig selv, indtil den behøver Kajakkernes Hjælp, men skulle disse bruges, kan man i Reglen være sikker paa, at de komme tilsynse just i det belejlige Øjeblik. Kajakmændene have selv i Reglen Følelsen af, naar det begynder at knibe for Konebaaden.

Saalænge Is- og Vejrforholdene ingen Hindringer frembyde, eller saa længe man er i Nærheden af beboede Steder, ere disse Sommerrejser kun at betragte som Lystture. Man nyder Livet paa bedste Maade, roer, saa længe man har Lyst, lægger til Land og slaar Telt, naar man har Lyst, gaaer paa Gjæsteri, hvor Lejligheden tilbyder sig, og overanstrenger sig paa ingensomhelst Maade. Men efterhaanden som man fjærner sig mere og mere fra Hjemmet, fra de beboede, kjendte Egne og nærmer sig de fuldstændig fremmede, mennesketomme Strækninger, begynder Charmen at svinde, og naar man saa overfaldes af det, som aldrig undgaaes paa Grønlands Østkyst: lange Indespærringer af Isen, barske, stormende Uvejrstider med daarlige Fangstforhold, da føler man det Alvorlige i hele Situationen. Gamle Fortællinger dukke frem, om hvordan en Konebaad for mange Aar siden blev ødelagt i Isen dér og dér, medens hele Besætningen druknede; om hvordan Isen, naar den først er kommen tæt ind til Land paa det og det Sted, kan fryse sammen og blive liggende hele Vinteren, saa man risikerer at blive indespærret og dø af Sult o. s. v., og alt imedens staaer den sig nærmende Vinter

som et manende Spøgelse, der svækker Tilliden og Forhaabningerne.

Hvad der under saadanne Forhold opleves af Sult, Skuffelser og Ængstelse, kan man være sikker paa bliver fortalt med ganske livlige Farver ved Ankomsten til Vestkysten, og alle saadanne Fortællinger have bidraget til at fremstille Vanskelighederne ved at berejse Østkysten som langt større, end de seneste europæiske Expeditioner have vist, at de ere. Naar man paa Sydvestkysten af Grønland hørte, at de ankommende Østlændinger havde været to, ja undertiden tre Aar om Rejsen fra deres Hjemstavn til Vestkysten, naar man hørte om Alt, hvad de under deres Overvintringer havde døjet af Sult og Savn, saa raisonnerede man som saa: Naar de med Kysten kjendte Folk havde saadanne Vanskeligheder at besejre, hvordan maatte det da ikke gaa de europæiske Rejsende, naar de skulde i Lag med den farlige Kyst? Man tog imidlertid ikke tilstrækkeligt Hensyn til det store Forspring, som Evropæerens præserverede og koncentrerede Proviant giver ham fremfor Østlændingen, der selv maa skaffe sig Føden undervejs og det ofte ved Hjælp af selvfabrikerede Kastevaaben, der med al deres Sindrigheid dog i de fleste Tilfælde kun ere i højeste Grad ufuldkomne imod Skydevaabnene. Heri ligger netop den store Vanskelighed, som Østlændingerne have at kæmpe imod, og her er Grunden til den umaadelige Forskjel, der er mellem de Savn og Prøvelser, Østlændingerne maa udholde paa deres Rejser, og det, den veludrustede europæiske Expedition er udsat for.

Man kan paaberaabe sig Østlændingens Kjendskab til Landet mod Evropæernes Ukjendskab, Østlændingens Haardførhed og tilvante Nøjsomhed mod alle Evropæernes Uvaner, men, naar det Tidspunkt kommer, hvor det er den ligefremme Existens om at gjøre, da er den, der i det Øjeblik kan faa Livsopholdet ved at stikke Haanden ned i en Sæk med haardt Brød uendelig velstillet mod den, der staaer med Skrækken for Hungersdøden for Øje.

Gjennem Graahs og Holms Beretninger véd man, at Hungersnød ikke er nogen ukjendt Gæst Vinterdage ved Østlændingernes faste, hjemlige Boplads, hvor de dog om Sommeren have Tid og Lejlighed til at indsamle ordentlige Vinterforraad. Hvor langt lettere maa de da ikke være udsatte derfor paa deres Rejser, hvor den kortvarige Sommer skal benyttes til at komme fremad, saa Tiden til Indsamling bliver altfor ringe; hvor Fangsten skal gaa for sig paa Steder, hvor man intet Kjendskab har til de gode Fangeplads, og

hvor man desuden forinden Vinterens Komme skal være forberedt paa at gaa den imøde med et nogenlunde beboeligt Vinterhus. Alle disse Forhold — de ofte daarlige Baade, Kampen for den daglige Tilværelse, Ængstelsen for ikke at faa en ordentlig Bolig istand inden Vinterens Frembrud — gjøre, at Østlændingerne bevæge sig med en saadan Forsigtighed, som en Expedition, bestaaende af lutter Evropæere forsynede med god Hjelpeproviant og gode Skydevaaben ikke kjende til, og som kun overgaaes af den Maade, hvorpaa Vestkystens Grønlandere af og til gaa frem, naar de som Evropæernes Fartøjsbesætninger rejse paa Steder, der ere dem fuldstændig fremmede.

Da Nansen i Sommeren 1888 efter sin Drift med Storisen langs Grønlands Østkyst var naaet ind til Land, og han med sin beundringsværdige Energi banede sig Vej nordefter gennem Isen støttende sig til Landet, traf han lige nordfor den i de østgrønlandske Beretninger saa meget omtalte Isbræ „Puisortok“ en Del Østlændinger med 4 Konebaade og en Del Kajakker. Efter Nansens Beretning vare 2 Konebaade paa Vej fra Vestkysten til Hjemmet, medens de 2 andre vare bestemte til Vestkysten for at handle*). Nansen haabede at faa Nytte af Følgeskabet nordefter med Østlændingerne, navnlig af deres Kjendskab til Is- og Strømforhold, men han opdagede snart, at han havde glædet sig for tidlig; den Slags Issejlad, som Nansen og hans Ledsagere stillede op, vare Østlændingerne nemlig ikke vant til, og Nansen fortæller selv, hvordan de, istedenfor at gaa i Spidsen og bane Vej, lod ham med hans Træbaade gaa foran, medens de fulgte i hans Kjølvand med undrende Udraab. Her træder Forskjellen saa tydelig frem mellem Evropæeren, der drives frem af sin Interesse og Virkelyst, lidet

*) Underligt nok vare disse 2 Baade, som Nansen traf d. 31. Juli 1888, endnu ikke ankomne til Vestkysten i 1889. Afstanden mellem Puisortok og Pamiagdlok paa Vestkysten er omtr. 40 Mil, altsaa c. 7 Dagsrejser, og selv om Forholdene skulde have været saa uheldige i August 1888, at de Rejsende ikke have kunnet naa Vestkysten det Aar, skulde man dog synes, det maatte være lykkedes dem i 1889, dersom de virkelig have forsøgt derpaa. Da det passer meget godt med de virkelige Forhold, at der var 2 Baade paa Rejse nordefter — det var nemlig de Baade, der i 1887 gjæstede Vestkysten, og hvis Besøg er omtalt her i Tidsskriftet i 1888 — er der ingen Grund til at tro, at Nansen har misforstaaet Østlændingerne, men man fristes næsten til at tro, at de, i Haab om, at Nansen vilde overvintre hos dem, ere vendte om for at holde sig i Nærheden af ham og nyde godt af Handelen med ham.

ænsende, om der skulde gaa lidt i Løbet, naar blot der kan vindes noget, og Østlændingen, den forsigtige, gennem bitre Erfaringer prøvede Mand, der kun gaar ud paa at bringe alle sine Ejendele, sine Kvinder og Børn sikkert frem, lidet ænsende, om der gaar et Aar mere eller mindre med.

I Beretningerne fra den danske Konebaadsexpedition lyder Dommen om Østlændingernes Dristighed og Kjendskab til Issejlads ganske vist noget anderledes end fra Nansen, men Alt er jo relativt, og tages Forholdene i Betragtning, bliver den tilsyneladende Forskjel paa Dommene ikke saa stor. I Sammenligning med de vestgrønlandske Besætninger, som Konebaadsexpeditionen havde, maatte Østlændingerne nemlig som Regel kaldes temmelig modige, men det var dog hovedsagelig et Par bestemte Mænd, der rostes for deres Ihærdighed, Folk, der ogsaa blandt deres Landsmænd stod som de første, og som hjalp Konebaadsexpeditionen paa Steder, hvor de vare udmærket kjendte. De Folk, Nansen traf, vare nogle stakkels Mennesker, der i 1885 forlod deres Hjemstavn Angmagsalik, og som siden dengang havde flakket om paa Dele af Østkysten, der vare dem fuldstændig fremmede, der havde tilbragt tre Vintre paa Rejse og nu gik den fjerde imøde, og hos hvem man derfor maa undskylde lidt Modløshed. Efter al Rimelighed have disse to Baade, der i Avgust 1887 tilbragte otte Dage ved Handelsstedet Pamiagdruk, først naaet deres egentlige Hjem sent paa Sommeren 1889 efter en Rejse paa fem Somre og fire Vintre. Ja, man gjøre sig blot en klar Forestilling om, hvad det vil sige: Fem Somres og fire Vintres Savn og Anstrængelse for at faa den forunderlige Evropæerkoloni, to—tre smaa, hvidkalkede, ganske lave Huse, at se og komme hjem med et Handelsudbytte af Synaale, nogle faa Jærnkramvarer, nogle gamle Jærntøndebaand, maaske en Forladeriffel med Ammunition til et Par Aar, en Rulle hollandsk Tobak, hvoraf Størstedelen er snuset op paa Hjemvejen og saa nogle brogede Sirtsestøjer at præsentere sig med ved højtidelige Lejligheder i adskillige Graders Kulde! Om end der ved Hjemkomsten kan gjøres storartede Forretninger med de sjældne Varer, maa man egentlig ikke undres over, at en indre Stemme tilhviser dem: Det var sidste Gang, Du gjorde den Rejse, næste Gang bliver Du ved Kolonien!

Østlændingernes Længsel og Nysgjerrighed efter at se Maalet for deres Rejse — den evropæiske Handelsstation med dens Mærkværdigheder, den kristne Gudstjeneste er selvfølgelig ikke ringe, men den overgaes dog langt af deres ubetingelige Iver efter at

komme til at handle. Sjælden har det slaæet mig saadan, som da jeg første Gang saa en af de rigtig Vilde, en Hedning fra Angmagsalik, der aldrig før i sit Liv havde set en Evropæer. Det var en smuk Formiddag paa Østkysten i Sommeren 1883. Vi kom roende gennem temmelig spredt Is, og hvad vi mindst af Alt drømte om, var at møde andre Mennesker; vi vidste ikke bedre, end at vort Rejseselskab var de eneste Mennesker mellem Kap Farvel og et Punkt paa Østkysten, der laa adskillige Dagsrejser foran os; det gik saa roligt og fredeligt fremad, da en sort Gjenstand, der pilsnart foer afsted mellem Isskodserne forude, pludselig bragte Uro i Lejren. Hvad var det! Det var hverken en Bjørn eller en Sælhund; men før vi ret kunde faa Tid til at overveje, hvad det var, laa en fremmed Hedningkajak paa Siden af vor Konebaad og meddelte snart efter, at der paa et Sted tæt ved teltede en stor Skare Østlændinger. Uden at afvente Oplysninger om, hvad vi var for nogle Mennesker, og hvad der bragte os til Østkysten, begyndte den Fremmede at hale nogle Bundter Sælhundskindsrem op af sin Kajak og med et spørgende Blik holde dem hen imod os. Jeg mindes godt, at det slet ikke gik op for mig, hvad det var, Manden vilde, før en af vore Folk forklarede, at han vilde sælge sin Sælhundskindsrem; den Tanke, at han vilde handle, var mig i det Øjeblik saa uendelig fjærn. Det forekom mig, der var saa meget Nyt, saa meget at forhøre sig om egentlig for ham ligesaavel som for os, men for den fremmede Hedning drejede Alt sig kun om at komme sine Landsmænd i Forkjøbet og være den første til at slaa en Handel af med Evropæerne.

Østlændingerne ere gennemgaaende mere fornuftige med deres Indkjøb end de med Handel forvante Vestlændinger. Som praktiske Folk, der ere vant til at skulle klare sig selv, interessere de sig mest for godt Værktøj, Synaale og Skydevaaben, og først, naar de ere tilfredsstillede i den Retning, tænke de paa Luxusartiklerne. At de undertiden ere lidt vilde paa det med Hensyn til Værdien af de forskjellige Handelsvarer, maa man ikke undre sig over. De værdsætte Varerne efter den Værdi, de have for dem selv, og derfor hænder der Mærkværdigheder som, at en Østlænding forlanger Synaale for et stort, værdifuldt Bjørneskind, medens han bagefter kan ønske en Riffel for et værdiløst Sælhundskind. Han har i det Øjeblik maaske under Paavirkning af sin bedre Ægtehalvdel syntes, han trængte mest til Synaale. Kun i én Retning svigte deres gode Principer, og det er overfor Tobak! Tobak i Form af Snus er efterhaanden

bleven en saadan Nødvendighedsartikel, at den næsten spiller ligesaa stor en Rolle for dem som Synaale, Krudt og Bly, og alene Mangel paa Tobak, troer jeg, er nok til at bringe en lang Handelsrejse istand.

Har Østlændingen efter Indkjøbet af sine Nødvendighedsartikler endnu gangbare Handelsartikler i Behold, svigter hans gamle Handelsaand ham ikke, og Løst og Fast, hvad han kommer i Nærheden af, er da istand til at sætte hans Lidenskaber i Bevægelse. En ved Nanortalik boende Dame af mit Bekjendtskab havde ved en Østlændingkaravanes Ankomst taget meget venligt mod de gode Hedninger; men hun havde nær kommet til at fortryde sin Gjæstfrihed, thi en ung Hedning blev saa indtagen i en hende tilhørende rødtærnet Dyne, at han banede sig Vej til hendes Sovekammer og vilde bortføre Dynen — ovenikjøbet medens hun laa i Sengen. Værrer blev det, da hans Kjærlighed gik fra Dynen over til hende selv, og han brugte alle sine Overtalelsesevner for at formaa hende til at blive hans Ægtehustru, og da han endelig som sidste Tak for udvist Gjæstfrihed slog Sten efter hendes Høns, fordi han troede, det var en egen Art Ryper, der spaserede om udenfor hendes Hus.

Østlænderne ere altid til stor Adspredelse og Moro for Koloniens Befolkning, navnlig for den grønlandske Del af denne, og hertil bidrager meget den Grønlanderne medfødte Evne til øjeblikkelig at opdage de komiske Sider hos deres Medmennesker. Hele Østlændernes Optræden forekommer de kristne og halvciviliserede Vestlænder saaa uendelig morsom, navnlig deres evige Beundren, Spørgen og Befølen af Alting, og er der Evropæere tilstede, undlade Vestlænderne ikke at gjøre sig bemærkede som de højere staaende civiliserede Mennesker; mangt et medlidende Smil følger de gode Østlænderes Fagter og Lader, men er der blandt disse nogle lystige Fyre, der formaa at se lidt mere overlegent paa Situationen og give en dristig Spøg tilbedste, gaaer Naturen over Optugtelsen hos Vestlænderne, og en skraldende Latter lønner den opfindsomme Spøgefugl.

Den første Evropæerstation, Østlænderne træffe paa Vestkysten, er, som alt tidligere berørt, Pamiagd-luk, en lille dansk Handelsstation, der hører til Kolonien Julianehaab. Stedets evropæiske Befolkning bestaaer i Reglen kun af Bestyreren, en dansk Haandværker, med hans Familie; af og til savnes endog denne lille Evropæerkoloni, idet Pamiagd-luk undtagesvis har været bestyret af en ved Julianehaab uddannet Grønlander. Underligt nok er der ingen dansk Missionær ved Stedet, skjønt der paa denne Yderstation

vilde være en meget rig Virksomhed for en saadan. Grunden hertil maa vel søges i, at de herrnhutske Brødremissionærer nu engang besøge hele Missionen og Skoleundervisningen sydfor Nanortalik — det sydligste Sted, hvor der findes dansk Menighed — og at de fra deres Hovedstation ved Friedrichsthal et Par Mil nordvest for Pamiagd-luk udselde Grønlandere som Hjælpelærere til de sydligere Bopladser. Bortset fra, at det vel var rimeligst og mest ønskeligt for os Danske, om den vigtigste Missionsplads i Grønland — den eneste, som egentlig fortjener Navn af Missionsplads, da det er det eneste Sted i Grønland, hvortil der kommer Hedninger — var besat af en dansk Missionær, saa forekommer det mig, at den kristne Mission i det Hele taget, enten den nu er dansk eller tysk, burde gjøre lidt mere for Østlændernes timelige Vel, end den gjør.

Som Forholdene ere nu, komme Østlænderne til Pamiagd-luk, nogle halvt forberedte paa at blive paa Vestkysten, andre bestemte paa at rejse tilbage til Østkysten, og atter andre uden nogen egentlig Bestemmelse. Saasnart Hedningernes Ankomst er meldt ved Friedrichsthal — og det varer ikke mange Timer — rejse de tyske Missionærer øjeblikkelig til Pamiagd-luk, og gjennem Gudstjeneste og mundtlige Overtalelser søge de at formaa Hedningerne til at forblive paa Vestkysten og lade sig forberede til Daaben. Nogle give hurtig efter, Andre mene at ville komme igjen om et Par Aar under Foregivende af, at de skulle hente deres Slægtninge eller under andre Paaskud, men hos dem alle, kan man være sikker paa, at der føres en Kamp mellem det nye, uviste, tillokkende og det gamle tilvante, men haarde Liv. Østlænderne gaa ikke blindt til det Nye, de vide, at mange af deres Landsmænd have maattet betale Daaben og Civilisationen med Livet, og overtroiske, som de ere, tilskrive de naturligvis Dødsfaldene allehaande overnaturlige Aarsager, medens den simple Sandhed er, at Hedningerne ikke kunne taale at blive kastede hovedkulds ind i hele det nye Liv, med fri Handel, nye Fødemidler, ukjendte Sygdomme o. s. v. Naar Østlænderne skulle forberedes til Daaben, maa de nemlig bosætte sig i Nærheden af Missionærerne, og have de større Familie, ere de næsten nødsagede til at slaa sig til Ro ved selve Friedrichsthal, fordi det ellers bliver for besværligt at søge Undervisning. Det maa lades Missionærerne, at de med Øjnene aabne for den Fare, der ligger heri, gjøre deres Bedste for at reducere den saa meget som muligt, men det er et utaknemmeligt Arbejde, thi det er nu engang saaledes, at Livet ved de stærkt befolkede Bopladser

langt fra egner sig for den vilde, upaavirkede Hedning. Friedrichsthal er ligesom de fleste andre Boplads i den sydligste Del af Vestgrønland temmelig stærkt befolket. Allerede af den Grund er Erhvervet mindre godt, thi jo flere Fangere, der er om de samme Fangepladser, des mindre bliver selvfølgelig hver enkelt's Chance for Fangst; ved en større Boplads findes desuden altid flere mindre erhvervsdygtige Mennesker foruden Enker og faderløse Børn, der alle skulle ernæres af de dygtige Fangere. Der bliver herved mindre Forslag i disses Arbejde, de blive trætte og sløve og kunne heller ikke indsamle saa meget Vinterforraad som nødvendigt; Resultatet er et Liv fra Haanden i Munden ofte med Mangel paa Livets første Fornødenheder, hvilket er i højeste Grad demoraliserende, navnlig for Mennesker, der komme dumpende ind i det uden Kjendskab til, hvad de gaa imøde. Følgen af de her nævnte Forhold er, at adskillige Østlændinger, der i deres gamle Hjemstavn vare dygtige, velstaaende Folk, efter deres Bosættelse paa Vestkysten reduceres stærkt i Løbet af ganske kort Tid, dersom ikke Sygdom forinden har gjort Ende paa deres Liv; deres Familie bliver ulykkelig stillet, og det, som kun skulde have været til Velsignelse, bliver, i al Fald for menneskelige Øjne, snarere det Modsatte.

For at bøde paa disse uheldige Forhold fattede den danske Grønlandsmission for nogle Aar siden den Plan at oprette en Missionsstation paa Østkysten, idet man haabede derved at standse Udvandringen til Vestkysten. Planen er jo i Overensstemmelse med det sunde Princip, at Missionæren skal søge Hedningen og ikke omvendt, og der er ingen Tvivl om, at et saadant Foretagende kunde faa de gavnligste Følger for Østlændingerne, idet alle de Fejl, der i Tidernes Løb maaske ere begaaede ved Missionen paa Vestkysten, jo nu kunde undgaaes. Det er imidlertid indlysende, at det er et yderst vanskeligt og ikke billigt Foretagende. Den Mand, der skulde ofre sig for en saadan Gjerning, maatte ikke alene have en manganrig Erfaring og være grundig kjendt med Forholdene i Vestgrønland, men han maatte i mange Retninger rage op over Middelmaadigheden og fremfor Alt være i Besiddelse af en ualmindelig Energi. Man maa kun haabe, at det vil lykkes den danske Mission at gennemføre sin Plan; men skulde det mislykkes, da kunde man dog maaske i Mangel af det Bedste tage det Næstbedste, hvilket efter min Mening vilde være at anlægge en Missionsstation i Nærheden af Pamiagdlok, men nærmere Østkysten end denne. Jeg troer, at en saadan Forholdsregel vilde være et stort Fremskridt

fra de nuværende Forhold, og dens Gjennemførelse frembyder ingen større Vanskeligheder. Stationen vilde kunne forsynes fra Pamiagdlok. Uden at holde fuldstændig Butik vilde Missionæren kunne have Sager til Forhandling, og hvad Pladsen til Anlægget af en saadan Station angaaer, da have Grønlanderne allerede vist Vejen, thi ved Sundene mellem Øerne nordfor Kap Farvel findes mange gamle grønlandske Hustomter, hvor der i de gode, gamle Dage levede driftige, dygtige Grønlandere. Her er der Græsgange baade til Geder og Faar, ja maaske Køer; her er der Brændsel i Overflodighed og storslaaede Naturskønheder til Fryd for Øjet, saa Missionæren maa blot ikke tro, han begiver sig til de evige Isregioner. Endnu den Dag idag findes her omkring et Par grønlandske Boplads, hvor nogle Familier leve lykkeligt og godt, saa selv Ensomheden behøver Missionærene ikke at frygte. Stationen vilde komme til at ligge lige paa Østlændingernes Vej, og der er ingen Tvivl om, at naar de kunde handle dér, søgte de ligesaa gjerne dertil som til Pamiagdlok. Fik man Østlændingerne til at slaa sig ned ved eller i Omegnen af en saadan Plads, vilde man kunne forebygge yderligere Overbefolkning af Sydvestgrønland, og hvad mere er, man vilde kunne forhindre, at Østlændingerne kom altfor hovedkulds ind i Civilisationen og den frie Handel. Undervisningen maatte gribes lidt mere praktisk og mindre strængt an, saa det blev Missionærene, der rejste omkring til Østlændingerne, og ikke dem, der kom og sad paa Skolebænkene istedenfor at fange Sælhundene. Ved paa den Maade at gaa læmpelig frem var det maaske tænkeligt, at man kunde flytte de sidste af Østkystens Beboere ned til de udmærkede Fangepladser omkring Sydspidsen af Grønland, hvor der i gamle Dage rørte sig et Liv, som man maatte ønske kunde kaldes tillive igjen.

Mod Sagen, forekommer det mig, kan der kun rejses den Indvending, at den herrnhutske Mission kunde opfatte hele Planen som en Kappelstrid med den. Jeg troer imidlertid ikke, at denne Indvending har meget at sige, thi de herrnhutske Missionærer have et meget rigtigt Blik paa de nuværende Misforhold, og desuden have de nok at passe paa Vestsiden af Kap Farvel. Naar Alt kommer til Alt, lar endelig den danske og den tyske Mission arbejdet ved hinandens Side i halvandet Hundrede Aar i Grønland, uden at der fra nogen af Siderne har været ført Klager, og i Grønland ere dog Herrnhuterne Gæster og vi Værter.

Hvad Sagens pekuniære Side angaaer, da vilde Omkostningerne selvfølgelig ikke være en Tredjedel af de med det andet Project, Stationen ved Angmagssalik

paa Østkysten, forbundne, og selv om man efter nogle Aars Forsøg atter maatte opgive Sagen af en eller anden Grund, da vare Bygninger, Forsyninger og Redskaber snart flyttede og anvendte et andet Sted i Julianehaabs Distrikt.

Kan Angmagsalikprojektet gennemføres, da holder jeg ubetinget paa det ogsaa af den Grund, at Stationen i meteorologisk Henseende vil være til meget stor Nytte, men frembyder der sig uovervindelige Vanskeligheder, da læg ikke Hænderne i Skjodet, men tag rask fat paa det andet Projekt.

Det er ikke første Gang, jeg her i Tidsskriftet har dristet mig til at lægge Beslag paa Læsernes Opmærksomhed for at drøfte Spørgsmaalet om Østgrønlandernes Fremtid. Mange ville maaske sige: Det er svært meget Væsen at gjøre af de 4—500 Mennesker, de leve saamænd meget lykkelige i deres nuværende Tilstand ved Angmagsalik uden Kristendom og

uden Handel! Hvis jeg kunde afvæbne saadanne Tanker ved at svare: Ja, men Ulykken er, at de blive ikke ved Angmagsalik. De ville have Synaale, Krudt, Bly og Tobak, og da de snart blive kjede af at tilbringe flere Aar med at rejse frem og tilbage langs Østkysten, saa ende de med at komme til Vestkysten og gaa deres Undergang imøde! Ja, vilde man slaa sig til Ro med den Betragtning, saa indskrænkede jeg mit Svar hertil, men saa er der saa Mange, som sige: Ja, saa lad dem gaa tilgrunde, det spiller dog virkelig ingen Rolle, om de gaa tilgrunde eller ej! — Hertil er saa kun at svare: Vi have begyndt at inlode os med Grønlanderne, vi have vist dem, at der existerer noget Andet og Bedre i Verden end deres Is, deres Sælhunde og deres Fjælde, saa maa vi ogsaa gjøre Skridtet fuldt ud og ikke trække os tilbage paa Halvvejen. Idealet er at kristne og civilisere Grønlanderne, uden at de gaa tilgrunde under Forsøget.